

VLEERMUISNIEUWS: MOPSVLEERMUIS 2023 UPDATE

Tot 2014 stond de mopsvleermuis in Vlaanderen geboekstaafd als uitgestorven. Ook in Nederland werd de soort als uitgestorven beschouwd. Sinds 2015 hebben vrijwilligers in het noordelijk deel van Oost-Vlaanderen (Waasland regio) minstens vier kraamkolonies gevonden waar ze zich voortplanten, goed voor een populatiegrootte van naar schatting 150 tot 200 dieren. Net zoals in de periode 2015 tot 2019 konden in de zomer van 2023, mede dankzij zenderonderzoek opnieuw minstens vier kraamkolonies gevonden en opgevolgd worden, waarvan één op een nieuwe locatie. Verschillende van de mopsvleermuizen gaan ook regelmatig foerageren tot vrij ver in het Nederlandse Zeeuws-Vlaanderen.

In augustus 2014 werd met één toevallige geluidsopname van Joris Everaert de aanwezigheid van mopsvleermuis bevestigd in het Oost-Vlaamse Waasmunster. Dit was zeer opmerkelijk nieuws want de soort was officieel uitgestorven verklaard in Vlaanderen. De laatste bevestigde waarneming dateerde toen al van 13 jaar eerder, nabij Beerem in West-Vlaanderen.

het onderzoek van 2015 tot 2022

Vrijwilligers van de Vleermuizenwerkgroep van Natuurpunt, vzw Durme en Stichting Het Zeeuwse Landschap hebben sinds het najaar van 2014 intensief onderzoek verricht met batdetectors, warmtebeeldkijkers en zendertjes. Bij het zenderonderzoek in 2015 tot 2019 en opnieuw in 2023 werden tijdens de zomer vrouwtjes van de mopsvleermuis gevangen en voorzien van een klein radiozendertje dat op de rug kleeft en na 1 à 2 weken automatisch afvalt. Met behulp van ontvangers en antennes kan de locatie van de dieren dan realtime worden bepaald, niet alleen overdag in de kraamkolonie (waar de vrouwtjes hun jongen grootbrengen), maar ook op hun veel gebruikte vliegroutes en in de gebieden waar ze 's nachts op insecten gaan jagen. In tegenstelling tot radiozendertjes zou het gebruik van GPS-zendertjes nog meer gedetailleerde informatie opleveren, maar helaas zijn deze voor kleine tot middelgrote vleermuizen zoals de mopsvleermuis nog te zwaar om te gebruiken. In de periode 2015 tot 2019 konden zeker 4 tot

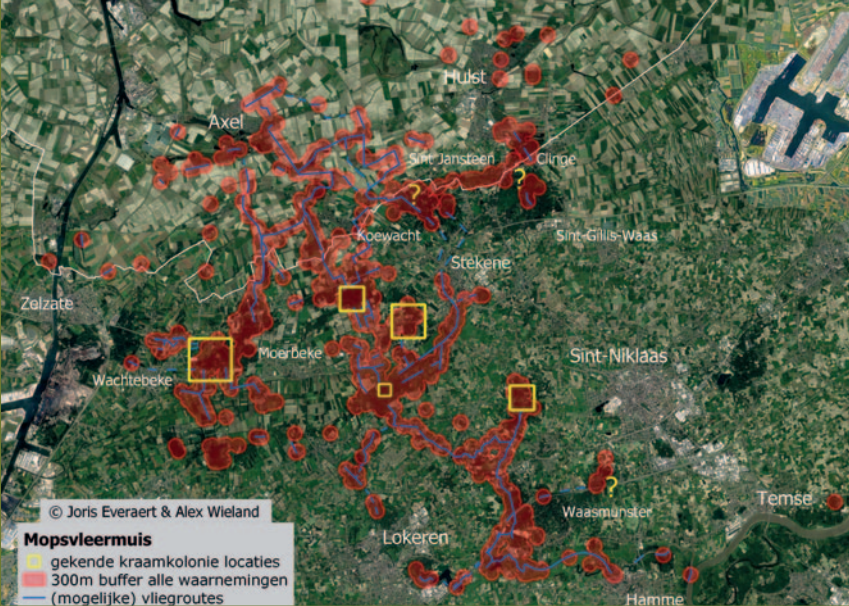
mogelijk 5 kraamkolonielocaties gevonden worden in het Waasland, met tot bijna 100 vrouwtjes en jongen. De populatie inclusief mannetjes werd in 2019 geschat op ongeveer 150-200 dieren. Eén kraamkolonie was steeds achter een luik van een huis in Belsele, een deelgemeente van Sint-Niklaas. De andere kraamkolonies werden aangetroffen achter de losse schors van dode canadapopulieren, grove dennen of Amerikaanse eiken. De boomkolonies wisselen regelmatig van boom. Het is dus belangrijk dat potentiële koloniebossen een groot netwerk hebben van (dode) bomen met holtes en losse schors.

Bij het in kaart brengen van het leefgebied van de mopsvleermuis kwamen ook grote verrassingen aan het licht. Sommige gezenderde dieren vlogen 's nachts vele kilometers naar de jachtgebieden. Het langeafstandsrecord is in handen van een gezenderd vrouwtje uit de kolonie van het Heidebos, dat in 2019 tijdens sommige nachten via een omweg in Nederland laat in de nacht ook nog een bezoek bracht aan de bossen van Stekene ten noorden van de E34, om daarna weer langs dezelfde route terug te keren. Heen en terug legde ze daarbij een verbluffende 50 km af in één nacht. Een ander gezenderd vrouwtje, van de luikenkolonie in Belsele, ging in 2019 elke nacht 7 tot 10 km zuidelijker gaan jagen in de bossen en schorren langs de Durme in Waasmunster en Hamme. Maar op een windstille warme nacht ging ze langs de Durme nog verder oostwaarts tot aan de wilgen-schorren langs de Sombeekse meersen, heen en terug ook een mooie 30 km. Dit vrouwtje vloog bovendien ook elke nacht over de E17 t.h.v. de bossen van Waasmunster waar de snelweg diep in de cuestarug ingegraven ligt.

In 2020, 2021 en 2022 werden geen mopsvleermuizen gezenderd maar enkele kraamkolonielocaties konden wel opgevolgd worden dankzij het gebruik van een warmtebeeldkijker waarmee

foto Bram Conings

den ook opgevolgd. Zo kon de 'luikenkolonie' aan het gekende huis in Sint-Niklaas enkele keren geteld worden dankzij de attentvolle bewoner, en de kraamkolonie in het Heidebos kon verschillende keren gevonden en geteld worden dankzij het gebruik van een warmtebeeldkijker. Deze kolonie is de grootst gekende van het Waasland, en tegelijk dus ook van Vlaanderen, met een aantal variërend van 32 tot 49 vrouwtjes + jongen (minstens 40 in de zomer van 2023).

warme plekken van de dieren in de bomen konden gevonden worden. Ook de luikenkolonie werd opgevolgd omdat deze in de zomer vaak aan hetzelfde huis gesitueerd was. Met batdetectors konden tijdens alle jaren ook nieuw gekende vliegroutes en foerageergebieden verder in kaart gebracht worden, zowel actief in realtime tijdens wandelingen als passief op vaste meetplaatsen met verschillende automatische batdetectors. Vanuit het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) werden zo ook verschillende keren enkele automatische batdetectors ter beschikking gesteld.

onderzoek in 2023

Midden juli 2023 werd weer een 'mopsvleermuis zenderweekend' georganiseerd met heel wat vrijwilligers. In bijna alle gebieden nabij eerder gekende kraamkolonies werd getracht om mopsvleermuizen te vangen en vrouwtjes tijdelijk te voorzien van een zendertje.

In het Wullebos in Stekene en Moerbeke-Waas en in de bossen rond de Moervaart en Stekense vaart in Sint-Niklaas en Moerbeke-Waas kon telkens een vrouwtje gezenderd worden. Deze brachten de onderzoekers naar twee kraamkolonies: in het Wullebos in Stekene en in een andere boszone meer zuidoostelijk in Stekene. Dat laatste gebied is een nieuw gekende kraamkolonielocatie. In het Wullebos zaten de dieren steeds achter de losse schors van afstervende of dode grove dennen. In de verderop gelegen boszone werden de dieren vastgesteld achter de losse schors van een dode canadapopulier, zomereik, en voor het eerst beschreven ook achter de losse schors van dode sparren. Twee andere kraamkolonielocaties wer-

Tijdens het zenderweekend in 2023 werden ook mannetjes gevangen in het Wullebos en in het provinciaal domein Puyenbroeck in Wachtebeke. In Puyenbroeck is het altijd onduidelijk geweest of daar ook een kraamkolonie aanwezig is. Mogelijk verblijven daar soms individuen of kleine groepjes, maar de grote kolonie van het Heidebos is niet zo veraf.

Vooral het gezenderde vrouwtje uit de kolonie in het Wullebos leverde in 2023 veel extra informatie op over de gebruikte vliegroutes en het foerageergedrag. Dit vrouwtje ging elke nacht tot vrij ver in het Nederlandse Zeeuws-Vlaanderen foerageren, vooral tot in enkele gebieden rond Axel. Bosranden maar vooral ook wegen met veel bomen langs werden als vliegroute gebruikt. Naast enkele boszones en dreven, werd ook quasi elke nacht gefoerageerd bij relatief jonge esdoorns langs een weg in akkerland ten noordoosten van Axel. Het is algemeen gekend dat elke mopsvleermuis zijn/haar favoriete foerageergebied heeft en dat werd in de voorbije jaren ook duidelijk vastgesteld in het Waasland en Zeeuws-Vlaanderen. Oude loofbossen zijn vaak ook een favoriete plek als foerageergebied.

Het blijft wel onduidelijk of er ook in de bossen rond de grenszone met Nederland een kraamkolonie aanwezig is. Ook in de meest oostelijke zone in Waasmunster zijn er op basis van het tijdstip van recente waarnemingen indicaties voor een mogelijke verzamelplaats/kraamkolonie (weergegeven als vraagteken in de kaart).

VISONDERZOEK IN HET MOLSBROEK

Begin september heeft het INBO (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek) een visonderzoek uitgevoerd in het Molsbroek. Het was de bedoeling om roofvissen zoals baars en paling te vangen en deze te onderzoeken op aanwezigheid van toxische stoffen zoals zware metalen, dioxines, PCB's, ... Deze vissoorten zijn eveneens prooidier voor de otter, die als top van de voedselpiramide in waterrijke gebieden heel gevoelig is voor de accumulatie van dergelijke gifstoffen in zijn lichaam.

Het vangen van de vissen gebeurde via elektrovisserij. Dit is een vangtechniek waarbij een elektrische stroom door het water wordt gestuurd.

Vissen raken daardoor gedesoriënteerd en verdoofd. Zo kunnen de vissen dan gemakkelijk verzameld worden met een schepnet. In het Molsbroek werden opvallend veel kleine vissen gevangen van soorten als rietvoorn, snoek, baars, zeelt en zonnebaars.

Deze laatste soort is een kleurrijke exoot die met duizenden exemplaren aanwezig moet zijn in het Molsbroek. Kleine vissen zijn een ideale snack voor viseters als blauwe reiger, lepelaar, aalscholver en grote zilverreiger.

Zij waren dan ook opvallend aanwezig in het Molsbroek afgelopen najaar. Het resultaat van het visonderzoek ('hoe toxisch zijn onze vissen?') zal in de loop van volgend jaar bekend worden gemaakt.

